ئىز

ئابدۇرېھىم تىلەشۈپ ئۆتكۈر

شېئىرلار توپلىمى

ئېلكىتاپ تەييارلىغۇچى:ئابرال

مۇندەرىجە

ئىز	3
ھىدايەتنامە	4
ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس	13
ئۇلۇغ ئانا ھەققىدە چۆچەك	17
تاڭ زىياسى يوقمىدۇر	37
ياخشى	38
خەجلە	39
باھار چىللايمەن	40
سەجدىگاھىمغا	44
تەلكە ھەققىدە قوشاق	46
ئايلىناي	48
تاماكا بايان	49
رۇبائىيلار	51

ئىز

ياش ئىدۇق ئۇزۇن سەپەرگە ئاتلىنىپ چىققاندا بىز،
ئەمدى ئاتقامىنگۇدەك بوپقالدى ئەنە نەۋرىمىز،
ئاز ئىدۇق مۇشكۇل سەپەرگە ئاتلىنىپ چىققاندا بىز،
ئەمدى چوڭ كارۋان ئاتالدۇق قالدۇرۇپ چۆللەردە ئىز.
قالدى ئىز چۆللەر ئارا،گاھى داۋانلاردا يەنە،
قالدى نى ـ نى ئارسلانلار،دەشتى چۆلدە قەبرىسىز،
قەبرىسىز قالدى دېمەڭ يۇلغۇن قىزارغان دالادا،
گۈل چېچەككە پۈركىنۇر، تاڭلا باھاردا قەبرىمىز،
قالدى مەنزىل قالدى ئىز ،قالدى ئۇزاقتا ھەممىسى،
چىقسا بوران،كۆچسە قۇملار ھەم كۆمەلمەس ئىزىمىز،
توختىماس كارۋان يولىدىن،گەرچە ئاتلار بەك ئورۇق،
تاپقۇسى ھېچ بولمىسا، بۇ ئىزنى بىركۈن نەۋرىمىز يا ئەۋرىمىز،

ھىدايەتنامە

ئۆمۈر مەنزىلىدىن تىنماي ئىزلىدىم مەن ھەقىقەتنى،
تەپەككۇر بولدى بىر ھادى تېپىشتا چىن ھىدايەتنى،
تىلەپ ھەر سۆزگە باي مەنە يەنە جانلىق پاساھەتنى،
دىلىم ئىستەيتتى ئىزھارغا ھەمىشە مەقبۇل پۈرسەتنى.
كېلىڭ ئەي دوستلىرىم ئەمدى خۇشال باشلايلى سۆھبەتنى.

سۆزۈمنىڭ باشى بىسمىللاھ بۇ مۆمىنلىك ۋەزىپەمدۇر،
سانا يۇ ھەمدلەر ئېيتسام تۈمەن مىڭنى يەنە كەمدۇر ،
قۇرۇق ،تۈزسىز ئىبادەتتىن ئەمەل ئەۋزەل ،ئەقىدەمدۇر،
بۇ دەۋايىمغا بۇرھانىم مۇشۇ يازمىش قەسىدەمدۇر..
تىلەيمەن رەببىم ئاللادىن قولۇمغا كۈچ ۋە قۇۋۋەتنى ،

تەئەججۈپ ئەيلىشەر بەلكىم بىراۋلار بۇقەسىدەمدىن.
ئەجەبلەنمەس ئىدى ئىچسە ئەگەر بىر قەترە چەشمەمدىن.
ئېزىقتىم مەنمۇ بىر چاغلار ناگاھ تەۋرەپ ئەقىدەمدىن،
شۈكرىكىم رەھنامە تاپتى كۆڭۈل سۇلتانى تەۋبەمدىن.
ئىلاھا ئەيلىگىن مەڭگۈ ،ماڭا بۇ بەختۇ-ئامەتنى.

تۇغۇلغاچ ئىككى مۆمىندىن ئۆتتۈپ ئەللىكتە سەككىز يىل،
يەكۈنلەش سائىتى يەتتى ئۆمۈرنى ئەمدى ئەستايىدىل.
نەزەر سالسام بىسىپ ئۆتكەن يولۇمغا بولمايىن غاپىل،
ئاقۇر كۆز ياشلىرىم گويا بولۇپ ئېرتىش ۋە ياكى نىل .

جاھاندا چەكمىگەي ھېچكىم مېنىڭدەك كۆپ نادامەتنى

سەھەردە ھەمدلەر ئېيتار ئۇچار قۇشلارمۇ ھەر دەمدە،
نېمىشقا بولمىسۇن بىر ھېس تىرىك پەرزەنتى ئادەمدە.
ۋەھالەنكى ئادا بولماي ھېسابسىز قەرز بۇ زىممەمدە،
ھامان قاينايدۇ ھەسرەتلىك پۇشايمانلار بۇ قەلبىمدە ،
ئۆمۈرنى زايە قىلماڭلار ئېلىپ مەندىن بۇ ئىبرەتنى.

باھار يامغۇرلىرى ھەرتاڭ يۇيار ھەم ياشنىتار تاغنى ،
ئېرىقلار بىرلە كەلگەن سۇمۇ ھەتتا گۈللىتەر باغنى .
مۇيەسسەر قىلسا مەقسىتىم مۇراتقا يولنى ئاچماقنى ،
ئېرىتسە ھېچ ئەجەپمەسكىم كۆزۈمنىڭ ياشلىرى داغنى .
ئاتا قىلسا ئىلاھىم خەزىنىسىدىن قەترە رەھمەتنى .

سىراتەل مۇستەقىم تاپماق ئەگەر بولسا نەسىبەمدە .
نادامەت داغلىرى قالماس ئىدى مەھزۇن بۇ سىينەمدە ،
ئۈمىدىم بىر بېقىپ ئىقبال كۈلۈپ تەلەي پېشانەمدە.
جاراڭلاپ كەتسە قەلبىمنىڭ ساداسى بۇ قەسىدەمدە .
نېسىپ ئەيلەپ ياراتقان زات ماڭا بەختۇ ـ سائادەتنى .

خىيالىم دېڭىزى تىنماي چايقىلىپ ھەمىشە قايناق،
كېچىلەر ئاز يۇمۇپ كۆزنى ۋە گاھى تاڭغىچە ئويغاق.
قۇلۇم يەتمەيدىغان شاختا ئېسىلدىم شۇنچىلىك مۇشتاق ،
ئىلاھىم ئۆزى يار بولغاي ئۈمىدىمگە يەنە جىقراق .
ئاسان ئەيلەپ بۇ مەنزىلدە ماڭا ئۇچرار مۇشەققەتنى.

پىكىر دەرياسىگە قانچە تىرەن چۆمگەنسېرى ھەر تۈن ،
كۆڭۈلنىڭ كىرلىرى شۇنچە يۇيۇلدى ،تارقىدى ئەپسۇن .
ھاياتىم گەرچە پۇشمانلىق دىلىمدۇر ناتىۋان مەھزۇن ،
ۋە لېكىن جان كىتابىگە قوشۇلدى تۈمەن مىڭ مەزمۇن .
يېقىن كەلتۈرمە ئى رەببىم! كۆڭۈلگە ئەمدى غەپلەتنى .

تەپەككۇر كۆز بىلەن باقسا كىشى ئالەمگە بىر مەررە .
ئەمەستۇر خالى ھېكمەتتىن ۋە ھەتتاكى ھەسەل ھەرە.
ئادەمزات يۈكسىلىپ گەرچە ئاتومدىن تاپتى مول زەررە،
ۋە لېكىن بىپايان سىر دېڭىزىدىن بۇ تېخى ئازغىنە قەترە .
ئىلاھا قىل كەرەم كۆپرەك بىلەيلى سىرۇ ـ ھېكمەتنى.

بىلىپ يەتكەنسېرى ئىنسان خەزىنەڭ سىرىنى كۆپرەك ،
كۆڭۈل روشەنلىشىپ ئاندىن تونار ئۆز زاتىنى خوپراق .
مىسال:قارىغۇ نېچۈك بىلسۇن ،قۇياش قانداغۇ ئاي قانداق،
بىلۇر ئەمما گۆدەك ھەتتا نىچۈكدۇر گۈل نېچۈك ياپراق .
دېمەككى مەرىپەتتىن جان تاپۇر ئەقلى ـ پاراسەتنى.

تۈمەن مىڭ يىل داۋامىدا ئۆتۈپ سانسىز ئاقىل ـ دانىش ،
ھايات سىرىنى بىلمەكنى قىلىشتى ئارزۇ ھەم خاھىش .
بىراۋلار قىلسىمۇ كۈچەپ خۇداسىزلىقنى پەرمايىش،
ۋە لېكىن ئەكسىرى مۇتلەق ئېلىپ مەيداندا ئەزمايىش.
ئاخىرى ئېتىراپ قىلدى ئۇلۇغ بىر روھى قۇدرەتنى .

مىسال: بىر قەترىدىن ئادەم بىنا بولغاننى ئويلاپ باق ،
ئانا قارنىدا بۇ جايغا ھاۋا بولغاننى ئويلاپ باق .
تۇغۇلماق سائىتى يەتسە ئانا بولغاننى ئويلاپ باق ،
بۇ مۇشكۇلگە نە قانۇن پانا بولغاننى ئويلاپ باق .
شۇ چاغدا تاپقۇسى قەلبىڭ بىرەر مەنتىقى ـ پىكرەتنى.

بۇگۈن پەن يۈكسىلىپ شۇنچە قىلۇر پەرۋازىنى ئەركىن ،
ۋە ھەتتا ئاي ۋە يۇلتۇزدا يەر ئوغلى ياتقۇسى يالقىن .
بۇڭا ئەۋلادى ئادەمزات ئۇقۇر مىڭ مەدھىيە تەلقىن ،
لېكىن ئادەم بىنا قىلماق بۇ ئادەمگە نېچۈك مۇمكىن .
ياراتقان تەڭرىدىن باشقا كىشى تاپماس بۇ قۇدرەتنى .

نېمىشقا ئاياغ ئىككى،كۆز ئىككى ،ئېغىز بىردۇر،
يەنە كۆزلەرگە قاش كىرپىك بىنا قىلغان قايسى تەھرىردۇر .
نېمىشقا مىڭ كىشى چېھرى يەنە مىڭ خىلدا تەسۋىردۇر ،
قېنى ئېيتىڭچۇ؟بۇ سىرغا نېچۈك سۆز توغرا تەبىر دۇر .
تەپەككۇر ئاچقۇسى كەڭ يول چۈشەنمەككە بۇ سۈرەتنى.

ئۆلۈمنى ئويلىسا ھەركىم بىلۇر ئۆز زاتىنى ئاندىن ،
تۇغۇلماق سوڭرە ئۆلمەكلىك ئاياندۇر ھەممىگە ئايدىن .
لېكىن نەدە، قاچان،قانداق ئۆلۈشنى كىم بىلۇر ئالدىن ،
ئېچىلماس سىر بولۇپ كەلدى بۇ ماۋزۇ دەۋرى ـ دەۋراندىن .
ھەمىشە يىغىسمۇ دۇنيا بۇ سىرغا ھەممە دىققەتنى .

ئۆلۈمگە بىر دەۋا ئىزدەپ جاھاندىن كەتتى كۆپ دەنا،

ۋە لېكىن تاپمىدى ھېچكىم بۇ ئىشتىن زەررىچە مەنە .
ئارىستو ياكى لوقماندەك ھەكىملەرمۇ بىمۇستەسنا ،
دېيىشتى ئاخىرى مۇتلەق ئۇلۇغ قۇدرەتكە ئامەننا.
دېمەك مۆمىن ئەمەس بۇزماق بۇ قانۇنى زۆرۇرەتنى.

قۇياش،ئاي ۋە يۇلتۇزلار ساما سەيىر ئېتىپ ھەر كۈن ،
مۇئەييەن يول ۋە تەرتىپتە خاتاسىز دەۋر ئېتەر ھەر كۈن .
بۇڭا ھاكىم ئىكەن مۇتلەق ئەجەب بىر مۇنتىزىم قانۇن ،
بۇ چەكسىز كائىنات تاپمىش ئاشۇ خىلدا تولا مەزمۇن .
يورۇپ نۇرلانغۇسى قەلبىڭ چۈشەنگەنچە بۇھالەتنى .

ۋە بەلكى بەزىلەر ئېيتار تۇزەلمەكلىك تەبىئەتتۇر ،
ۋەھالەنكى تەبىئەت ھەم ئەجەب بىر خىلدا ھاياتتۇر.
بۇ ئالەم سىرلىرى بىزگە ھۇنۇن بىر ياخشى ئىبرەتتۇر،
شېغىل تاش ھەر زامان تاشتۇر ،زۇمرەتلەر ـ زۇمرەتتۇر.
تەپەككۇر تاشقىنى يۇتسۇن كۆرەڭ باتىل ـ جاھالەتنى .

مىسال :پەن ـ ھۇنەر ئەسرى قۇرۇپ ھېكمەت دۇكىنىنى،
ياراتتى ئىپتىخارلىق بۇمۇ ئىجازەتلەر زامانىنى .
يەنە ھەم ئاشقۇسى كۆپلەپ بۇيۇك ھىممەت داۋىنىنى ،
لېكىن ئادەم تۇگۈل ھەتتا ئۇنىڭ بىر قەترە قانىنى .
ياسالماس ھەر نېچۈك ئالىم قىلىپ تەقلىد بۇ قۇدرەتنى .

ھاياتلىق سىرىغا تەكرار تۇخۇمنى كەلتۇرەي بۇرھان ،
توخۇسىز ئالۇر ھەر كىم تۇخۇمدىن چۈجىنى ئاسان .

ئەگەرچە يەنە ملك ھەسسە تەرەققىي قىلسمۇ دەۋران ،
تۈگىمەس بولۇپ قالىدۇ يەنىلا بۇ مەنزىل ، ئىنسان .
دېمەك مەخلۇق ھامان مەخلۇق بىلۇر خالىقلا خەلقەتنى .

نەزەر سالساق ئەگەر بۇغداي ۋە ياكى باشقا بىر دانىغا ،
تېرىپ ئۆستۈرسە دېھقان ھوسۇل تولمايدۇ خامانغا .
ئەگەرچە دان ياساش مۇمكىن بولۇپ قالسىدى ئىنسانغا ،
زاۋۇتلاردا ياساپ ھەر كۈن پۈلى توختايتتى ئەرزانغا .
دېمەك مەخلۇق ئەمەس قادىر ياراتماققا تەبىئەتنى .

ھاياتلىق سىرلىرى شۇنداق ئاجايىپ كەڭرى دۇنيادۇر ،
بىلىپ يەتكىنىمىز تامچە ،ئەگەر ئۇ بەھرى دەريادۇر .
كىمكى مەۋجۇدات زاتەن ئۇلۇغ ھېكمەتلەر ئەھيادۇر،
كى تۇپراق بولمىدى كىمىيا مەگەر بولسا ئۇ خۇليادۇر .
ھايات قانۇنى ھەردەمدە قىلۇر تەكرار بۇ ئىبرەتنى.

مىسالنى يەنە يۈز-يۈزلەپ تېپىش مۇشكۇل ئەمەس ھەر ئان
ۋە لېكىن ھەممىدىن ئەلا ئۇلۇغ مۆجىزە دۇر قۇرئان .
خۇسۇسەن بولسا تەپسىرى " سۈرە رەھمان."
كۈپايە قىلمىسا كاشكى ئاشۇنچە " ما تۇكەززىبان."
قۇلۇپلۇق بولمىسا قەلبىڭ قوبۇل ئەيلەر بۇ نىمەتنى.

تۇلۇق ئون تۆت ئەسىر ئۆتتى نەقىشلەر بولمىدى سادىر،
نېمىكى دېسە قۇرئاندا بۇگۈن دۇنيادا شۇ زاھىر .
بۇنىڭدەك مۆجىزە ئىشىگە نېچۈك مەخلۇق بولۇر قادىر ،

ئۇنىڭ تەرىپىگە سۆزنى تاپۇر قايدىن ئەدىب ،شائىر .
نېسىپ قىلمايدىكەن تەڭرى ئەگەرتىلغا بالاغەتنى .

ئۆتتۈپ بىر مىڭدا تۆت يۈز يىل ھاۋادىسلەر بىلەن بىر- بىر،
بىرەر ئىش قالمىدى شەكلەن ۋە مەنەن بولمىغاي تەغىير .
بىراۋلار قەست بىلەن قۇرئان بېتى قىلسىمۇ تەھرىر ،
لېكىن ئۆزگەرمىدى بىر ھەرپ،بىرەر ساكىن ياكى زىر.
چۈشەنمەك نە مۈشكۈلدۇر بۇ مۆجىزە - كارامەتنى

پۈتۈن ئۆمرىدە يا مەكتەپ يا ئۇستازكۆرمىگەن بىر زات ،
ئوقۇپ بىر كۈن " ئىقرە بىسمى رەببىكەللەزى "نى ھايھات .
تېپىپ قۇددۇسى قۇدرەتنىڭ ئۇلۇغ ئەنۋاردىن ئىرشات ،
نەبۇۋەت ئەسرىنىڭ شانلىق تۇغىنى ئەيلىسە بۇ نىيات .
نىچۈكمۇ ئېتىراپ قىلماس ئەقىل مۇنداق ھەقىقەتنى .

ئۇقۇپ كۆرسەڭ بۇتارىخنى ئەجەب بىر ئەسرى ھېكمەتتۇر،
مۇبارەك تەرجىمھالى تامامي پەزلى -خىسلەتتۇر.
رەقىبلەر ئېتىراپىمۇ بۇڭا ئەلۋەتتە ھۆججەتتۇر ،
بۇ زاتنىڭ ئىسمى شەرىپى رەسۇل ئەكرەم مۇھەممەدتۇر .
ياراتتى مەڭگۈ ئۆلمەس بىر ئۇلۇغ ئەسرى سائادەتنى.

نەبۇۋەت تاڭى ئاتماستا ئەرەپنىڭ ھالىنى ئەسلەڭ،
جاھالەت دەستىدىن ئەلنىڭ ئايانچ ئەھۋالىنى ئەسلەڭ .
زالالەت ھەم رەزىللىكنىڭ ياۋۇز ئىمسالىنى ئەسلەڭ ،
مىسال :بىر قىز تۇغۇلسا گەر زەبۇن ئىقبالىنى ئەسلەڭ .

يىمىردى نەبۇۋۋەتلا ئەرەپتىن بارچە زۇلمەتنى .

ۋەھنى بەزىلەر ئىلھام دېيىشتى بىر زامان ھۆكمەن،
ۋەھالەنكى ئۇلۇغ قۇرئان ئەمەستۇر قىسسە يا رومان .
ئۇنى ئىلھام بىلەن ئىجاد قىلىشقا بولسا گەر ئىمكان ،
نېمىشقا يازمىدى بىر كىم يەنە ئىككىنچى بىر قۇرئان .
نىچۇكىمۇ ئېتىراپ قىلماس كىشى مۇنداق ھەقىقەتنى .

بىراۋلار قىلدىلەر دەۋا، نەبىلىك ئۇستىدە ھەتتا،
تېپىپ مىڭ ھىلە ـ نەيرەڭلەر، ئۆزىنى كۆرسىتىپ تەقۋا.
يېزىپ ئايەتكە تەقلىدلەر،ۋە ھەتتا قىلسىمۇ غەۋغا.
جاھاندىن كەتتىلەر لېكىن، بولۇپ ئالەمگە مىڭ رەسۋا.
تاپالماس چۈنكى باتىللىق،ھەقىقي شانۇ ـ شۆھرەتنى.

بۇلارنىڭ ھەممىسى جانلىق ئۇلۇق مۆجىزە ئەلۋەتتە،
يەنە قانداق دەلىل لازىم بايان قىلماقتا بۇ ھەقتە.
ئەقىل ساھىبلىرى جاندىن ئۆتەر تەستىق، قانائەتتە،
ئەگەرچە ياق دېسە بەزى مۇخالىپلار جاھالەتتە.
ئۆزىگە رەھنامە قىلسۇن ئادىل ، مەردانە پىكرەتنى.

خاتىمە.

بايان قىلغانلىرىم گەرچە دېڭىزدىن تامچىدۇر ئەمما،
نامايەندۇر قۇياش ئەكسى بىر تامچە سۇدىمۇ ھەتتا.
قەسدەم ئەلگە يەتكۈزسە ھىدايەتتىن بىرەر مەنە،

مۇكاپات شۇ ئىدى مەنچۇن، ئەمەسمەن ئۆزگىگە تەشنا.
كۆچەتنى تىككۈچى مەيلى كۆرەلمەي ئۆتسە راھەتنى.

ئەقدەم ھەققە باغلانغان، بۇ يولدا ئەتمادىم بار،
شۈكرىكىم،ھەق ئاتا قىلغان ئىرادە،ئېتىقادىم بار.
ئەقدە ساھىبى بولغاچ دىلىمدا پەخرۇ ـ يادىم بار،
دېمەيمەن مۇنچە گۇستاھلىق،قىلىشقا نېمە ھەددىم بار.
پىسەنت قىلماس كۆڭۈل چۈنكى قۇرۇق تەنە ـ مالامەتنى.

جاھان باقى ئەمەس، لوقمان چېغىدا تاپمىدى دەرمان،
مىسالدۇر بۇڭا ئىسكەندەر، ۋە ھەتتا ئەركى چىڭگىزخان.
كېلىپ ـ كەتمەك بىلەن مەشغۇل، جاھانغا بېھېساب كارۋان،
ئۆتەر دۇنيا، كېچەر دۇنيا، پەقەت خەلقلا سۈرەر دەۋران.
ئۆمۈر مەنزىلدە تاپتىم ناھايەت شۇ ھەقىقەتنى.

ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس

ئۆمۈر مەنزىلىدە ئىستەپ غۇبارسىز چىن ھەققەتنى ،
قەلەندەردەك كېزىپ يۈردۈم چېكىپ مىڭبىر مۇشەققەتنى .
ۋە لېكىن يوق ئىكەن تۈز يول تېپىشتا ئۇشبۇ مەقسەتنى ،
تېڭىرقاپ ئۆتتى كۆپ ئۆمرۈم چۈشەنمەي سىرى ھېكمەتنى ،
ئىشت دىلبەر ، بايان ئەيلەي ساڭا بۇ ھەقتە سۆھبەتنى .

تۇغۇلغاچ ئىككى مۆمىندىن ، ئۆتۈپ ئەللىكتە سەككىز يىل ،
يەكۈنلەش سائىتى يەتتى ئۆمۈرنى ئەمدى ئەستايىدىل .
نەزەر سالسام بېسىپ ئۆتكەن يولۇمغا بولمايىن غاپىل ،
ئاقۇر كۆزياشلىرىم گويا بولۇپ ئېرتىش ۋە ياكى نىل ،
جاھاندا چەكمىگەي ھېچكىم مېنىڭدەك كۆپ نادامەتنى !

يا ھەققە ئەتمىدىم قۇللۇق ، يا ئەلگە قىلمىدىم خىزمەت ،
بېغىمغا كۈز يېتىپ كەلدى ، قولۇمدىن كەتتى كۆپ پۇرسەت .
ھەمىشە ئۆرتىبان دىلنى يېلىنجاپ بىر ئەلەم ـ ھەسرەت ،
ئازابلاپ كېچەيۇ ـ كۈندۈز قىلۇر جانىمنى بىتاقەت ،
راۋادۇر قانچىلىك قىلسام ئۆزۈمگە دوق ـ مالامەتنى .

ئانا يۇرتۇم بېرىپ ئاق سۈت ، بېقىپ ئۆستۈردى مىڭ ئاسراپ ،
ئاۋايلاپ مايسىدەك ھەر تاڭ چېچىپ باشىمغا زەر ئاپتاپ .
بېرىپ تىل ھەم ئەقىل ـ ئىدراك ، قاتارغا قوشتى يول باشلاپ ،

قاناتى ئاستىغا ئالدى ئىغىر كۈنلەردە مىلك ـ مىڭلاپ ،
نېچۈكمۇ ياندۇرارمەن بۇ ئانالىق مېھىر ـ شەپقەتنى !

باھارنى كۈيلىشەر قۇشلار چېغىدا ھەر سەھەر دەمدە ،
نېمىشقا بولمىسۇن بىر ھېس تىرىك پەرزەنتى ئادەمدە ؟
ۋەھالەنكى ، ئادا بولماي ھېسابىسىز قەرز بۇ زىممەمدە ،
ھامان قايىنامدۇ ھەسرەتلىك پۇشايمان ئابى دىدەمدە ،
ئۆمۈرنى زايە قىلما سەن ئېلىپ مەندىن بۇ ئىبرەتنى .

خىيالىم دېڭىزى تىنماي تېشىپ مىلك چايقىلىپ قايناق ،
كېچىلەر ئاز يۇمۇپ كۆزنى ۋە گاھى تاڭغىچە ئويغاق .
چىقاردىم بىر يەكۈن ئاخىر ئۆمۈر مەنزىلىدىن شۇنداق ،
ئۆمۈردۇر بىر كۈرەش ، ھەرگىز ئەمەس ئۇ بىزگە ئاۋۇنچاق ،
يولاتما ئەي كۆڭۈل ئەمدى ئۆزۈڭگە زەررە غەپلەتنى .

پىكىر دەرياسىغا قانچە تىرەن چۆمگەنسېرى ھەر تۈن ،
كۆڭۈلنىڭ كىرلىرى شۇنچە يۇيۇلدى ، تارقىدى ئەپسۇن .
ھاياتىم گەرچە پۇشمانلىق ، دىلىمدۇر ناتىۋان ، مەھزۇن ،
ۋە لېكىن جان كىتابىغا قوشۇلدى يۈز تۈمەن مەزمۇن ،
شۈكۈركىم ، قوغلىدى مەڭگۈ يورۇق تاڭ قارا زۇلمەتنى .

تەپەككۇر كۆزلە باقساڭ ئەگەر ئالەمگە بىر كەررە ،
ئەمەستۇر خالىي ھېكمەتتىن ۋە ھەتتاكى ھەسەل ھەرە .
چۈمۈلە چېغىدا تىنماي تاپۇر ئۇز ئەجرىدىن مەررە ،
كىشىكىم بىلسە بۇ بەلكى خەزىنە سىرىدىن زەررە ،

پىكىر قىل ھەم چۈشەن ، ئۆگەن بۇ جانلىق سىرى ھېكمەتنى .

بىلىپ يەتكەنسىرى ئىنسان ھاياتنىڭ سىرىنى كۆپرەك ،
كۆڭۈل روشەنلىشىپ ئاندىن چۈشەنگەي ئۆزىنى خوپراق .
مىسال قارغۇ نېچۈك بىلسۇن قۇياش قانداقۇ ئاي قانداق ،
بىلۇر ، ئەمما گۆدەك ھەتتا نېچۈكتۇر گۈل ، نېچۈك ياپراق ،
دېمەككى ، مەرىپەتتىن جان تاپۇر ئەقلۇ ـ پاراسەتنى .

ئۆلۈمنى ئويلىسا ھەر كىم ، بىلۇر ئۆز زاتىنى ئاندىن ،
تۇغۇلماق ، سوڭرە ئۆلمەكلىك ئاياندۇر ھەممىگە ئايدىن .
لېكىن نەدە ، قاچان ، قانداق ئۆلۈشنى كىم بىلۇر ئالدىن ،
يېشىلمەس بىر تۈگۈن بولدى بۇ ماۋزۇ دەۋرى ـ دەۋراندىن ،
غەنيمەت بىل ئادەمزاتقا بىرەر تۆھپە ۋە خىزمەتنى .

جاھان باقى ئەمەس ، لوقمان چېغىدا تاپمىدى دەرمان ،
مىسالدۇر رۇمى ئىسكەندەر ۋە ھەتتا ئەركە چىڭگىزخان .
كېلىپ ـ كەتمەك بىلەن مەشغۇل جاھانغا بىھېساب كارۋان .
ئۆتەر دۇنيا ، كېچەر دۇنيا ، پەقەت خەلقلا سۆرەر دەۋران ،
ئۆمۈر مەنزىلىدىن تاپتىم ناھايەت شۇ ھەقىقەتنى .

تۇغۇلغان ھەر بوۋاق يىغلاپ چۈشەرمىش يەرگە ئادەتتە ،
ئەجەل كەلسە يەنە يىغلاپ كېتەرمىش كىشى ھەسرەتتە .
ۋە لېكىن يىغلىماي كەتكەن كىشىلەر ھەم بار ئەلۋەتتە ،
كى شەرمەندە قىلىپ ھەر دەم ئۆلۈمنى جەڭگىۋار سەپتە ،
نە يەڭلىغ بەخت ئىدى بىزگە ،ئەگەر تاپساق شۇ پۇرسەتنى .

يېتىپ كۈز ، سوغ شامال تەگكەچ ، غازاڭ بولغان كەبى ياپراق ،
ئۆمۈر مەنزىلىدە ئاخىر بولۇرمىز بىر دۆۋە تۇپراق .
بۇ تۇپراقتا ئۈنەر بەزەن تىكەن ياكى خۇنۇك قامغاق ،
ئېچىلغاي بەزىدە گۈللەر ، چېچىپ خۇش ئەترىنى ھەر ياق ،
دېمەك ، ھەر كىم بېرۇر شەخسەن ئۆمۈرگە ئۆزى قىممەتنى .

كىشى قىممەتنى بىلمەيدۇ سوراپ ھەتتا سۈرەيلىدىن ،
تاپۇر ئىززەت ۋە يا كۈلپەت كۆڭۈلنىڭ زەۋقى مەيلىدىن .
نېمە تەرسە شۇنى ئالماق بولۇر ئۆز خۇيى ـ پەيلىدىن .
نە بولدى ھالى فىرئەۋننىڭ تەكەببۇرلۇق تۇپەيلىدىن ،
ئۇرۇۋقنى تالىماي چاچساڭ ، تىكەن باسقاي زىرائەتنى .

ئۆمۈر گويا ئېرۇر بىر شام ، تۈگەر ئەلۋەتتە كۆيگەنچە ،
ئاشار قەدرى لېكىن شۇنچە ئېرىپ جىسمى تۈگىگەنچە .
كۆرۈڭكى ، ئاشىقى پەرۋان كۆيۈپ ئىشقىدا ملك ـ مىڭچە ،
تەسەددۇق ئەيلىدى جاننى كېچە شام نۇرىغا شۇنچە ،
ئۆمۈر مەنزىلىدە كاشكى ، كىشى تاپسا شۇ قىممەتنى .

بايان قىلغانلىرىم گەرچە دېگىزدىن تامچىدۇر ، ئەمما ،
نامايەندۇركى ، قۇياش ئەكسى بىر تامچە سۇدىمۇ ھەتتا .
مۇخەممەس ئەلگە يەتكۈزسە ئۆمۈر چىنلىقىدىن مەنە ،
مۇكاپات شۇ ئىدى مەنچۇن ، ئەمەسمەن ئۆزگىگە تەشنا ،
كۆچەتنى تىككۈچى مەيلى كۆرەلمەي ئۆتسە راھەتنى .

ئۇلۇغ ئانا ھەققىدە چۆچەك

<<تۈلكە ئۆز ئىنىغا ئۈرسە ، قوتۇر بولۇر .>>

ــ قەدىمكى ئۇيغۇر خەلق ماقالى

(مەھمۇت قەشقىرى :<< دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك>>تىن)

مۇقەددىمە

بىر زامانلاردا مەنمۇ سىزدەك ياش ئىدىم ،
ياشلىقىم غۇرۇرىدىن بەگۋاش ئىدىم .
گاھ يۈگەنسىز شوخ ـ ئاساۋ بىر تاي كەبى ،
گاھ بۇلۇتلار ئىچرە ئۈزگەن ئاي كەبى .
تەلپۈنەتتىم ھەرنەپەس مۇشتاق بولۇپ ،
ئارزۇ دەرياسىغا قانماق بولۇپ .
بىر زامان تەكلىماكانىغا ئىشتىياق ــ
قوزغىلىپ ، قويدۇم ئاتا دادىل ئاياق .
تەلىيمگە ھەمراھىمىمۇ بار ئىدى ــ
كى ، خوتەن كارۋانلىرى تەييار ئىدى .
قالدۇرۇپ چۆللەردە ئىز ماڭدۇق ئۇزاق ،
گاھى ئاتلىق ، گاھ ئېشەكلىك، گاھ ياياق .
بىزگە يول باشلار ئىدى ھېچ تىنمەي ،
كۆپنى كۆرگەن ،كۆپنى بىلگەن بىر بوۋاي .
ئاخشىمى سۆكسۆك قالاپ ، گۈلخان يېقىپ ،

سوزۇلۇپ ئارام ئېلىپ چۆلدە يېتىپ ،
گاھ ھېكايەت ئاڭلىشاتتۇق ، گاھ راۋاب ،
ئۇچرىسا چۆلدە كىيىك يەيتتۇق كاۋاپ ...

بىر كۈنى چۈشكۈن قىلىپ قونغاندا بىز ،
بەك قىزىق بىر چۆچەكنى ئېيتتى بوۋىمىز .
بەلكى بۇ چۆچەكنى سىزمۇ ئاڭلىغان ،
ياكى بىر مەلۇم كىتابتىن ئوقۇغان .
كونىراپ قالماس لېكىن ھەق گەپ پەقەت ،
گەرچە تەكرار بولسىمۇ بىر نەچچە رەت ،
چۈنكى كۆپ سۈرتكەنسېرى ئەينەكنى بىز
شۇنچە روشەن بولغۇسى ئۆز ئەكسىمىز .
يەنە ھەر گۈلنىڭ پۇراقى ئۆزگىدۇر ،
گۈل خۇمارلار دىماغى ھەم ئۆزگىدۇر .
شۇڭا ، ئۇ چۆچەك مېنىڭدە كەتمىگەي ،
ئاڭلىغاننى باشقىلارمۇ ئاڭلىغاي —
دەپ بۇگۈن تۈزدۈم بايانىغا قوشاق ،
بولسىمۇ نۇقسىنى گەرچە بىر قۇچاق .

1

بار ئىكەن تەكلىماكاندا بىر شەھەر ،
بۇ شەھەرنى دەر ئىكەن شەھرى قەمەر.
تا قەدىم <<يىپەك يولى >> دا كۈن ۋە تۈن

شەرق بىلەن مەغرىپ ئارا بولغاچ تۈگۈن .
پۈر كېتىپ داڭقى جاھانغا دەممۇ دەم ،
بولۇپتۇ ئەلنىڭ نەزىرىدە مۆھتەرەم .
ھەيۋىتى ھەم قەسىردەك كاشانىسى
شۇ زامان بازارىنىڭ يېگانىسى .
كوچىلارغا سايىۋەن چىنارلىرى ،
بويلىشىپ بۆلۈت بىلەن مۇنارلىرى ،
چېلىنار كۈن ئالدىدا بوم قوڭغۇراق ،
تارقىلار ئارچا ئىسىدىن خۇشپۇراق .

چۆرىسى خۇددى ئۈنىڭ باغى ئېرەم ،
باغ ئارا رەيھان پۇرايدۇ سۈبھى دەم .
تاغلىرىدا قاشتېشى ھەم كەھرىۋا ،
سۈپسۈزۈك مەرمەر بىلەن ياقۇت تولا .
سۇلىرى ئاندىن شىپالىق ، جىلۋىگەر ،
زەر چاچار ھەر مەۋجىدە شامۇ سەھەر .
ئوتلىشار بۇغا – مارال پادا – پادا ،
قۇشلىرى پەرۋاز قىلار كەڭ دالادا .
خەلقى كۆپ مەشھۇر ئىكەن ھۈنەر بىلەن ،
قىز جۇۋانلار بەسلىشەر ئەرلەر بىلەن .
شايى – ئەتلەس ، زىلچىسىدىن دەممۇ دەم
رەشك بىلەن ھەيران ئىكەن ھىندۇ ،ئەجەم
شاھمۇ ئۆز تەختىدە مەسرۇر ئىكەن ،
ئامىتى ، ئىقبالىدىن مەغرۇر ئىكەن .
ئۆزىمۇ تاۋغاچقا تەۋە شاھ ئىكەن ،

بولسا تاۋغاچ بىر دەرەخ ، ئۇ شاخ ئىكەن.
ھەممىدىن تاۋغاچ خانىغا كۆيئوغۇل –
بولغىنى ئۈچۈن ، سۆ ئىچىپ ئاندىن كۆڭۈل ،
ئۆتكۈزەركەن ئۆمرىنى بىدەرت بىغەم
لىك تولا قىنايدىكەن بىرلا ئەلەم .
چۈنكى بىر ئوغۇل يۈزىنى كۆرمەي ھۇنۇر ،
باشلىنىپ قاپتۇ ئۆمۈر باغىدا كۈز .
ئاھ چېكىپ ، ھەسرەت چېكىپ ، ئەپغان بىلەن ،
ئۆزىتىپ يىللارنى شۇ ئارمان بىلەن ،
ئاخىرى يالغۇز قىزىنى پادىشاھ –
تەختىنىڭ ۋارىسى دەپ قىپتۇ جاكار .
شاھ قىزى ھۆسنى جامالدا ھۆر ئىكەن ،
بەلكى كۆپ ئەللەر ئارا مەشھۇر ئىكەن .
بىر كۆرۈپ قالغان كىشى بوپتۇ ئادا ،
ئىككى كۆرسە قىلغۇسى جاننى پىدا .
كۈن بىلەن ئاي تەڭلا چىققاندەك شۇدەم،
ھۆسنىگە ئەمدى قوشۇلغاچ تاجى ھەم .
بىر بىرىدىن قىزغىنىپ بەگزادىلەر ،
ئەڭ يىراق ئەللەردىكى شاھزادىلەر –
ئەلچىسى بىرلە تولۇپ كەتكەچ شەھەر ،
پادىشاھقا ھەم يېتىپتۇ بۇ خەۋەر .
قارىسا بىر – بىرىدىن ئالىي مۇقام،
ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق گەپنى تامام ؟
ئاخىرى قىزىغا بېرىپ ئەركىنى شاھ ،
قىپتۇ خىلۋەتخانىنى باشقا پاناھ .

رازىلىق بىلدۈرمىگەچكە قىز بىراق ،
تارقىلىپتۇ بەزى بەگلەر ھەر قاياق .
بەزىلەر ئاڭلاپ بۇ قىز جاۋابىنى
باشلىشىپتۇ ئۆچ ـ ئاداۋەت بابىنى .
بەزىلەر ئۈزمەي ئۈمىد قىپتۇ داۋام ،
شاھ قىزىغا ھەر كۈنى يوللاپ سالام .
شۇ يوسۇن بىر نەچچە ۋاق ئۆتكەن ئىمىش ،
ئاقىۋەتتە يۈز بېرىپتۇ غەيرىي ئىش .

2

شۇ شەھەرنىڭ چېتىدە بىر تۇل ئايال ـ
كۈن كۆرەركەن ئوغلى بىرلە قەدرى ـ ھال .
ئوغلى بىر پالۋان يىگىت بوپتۇ ئۆسۈپ،
ئەل ئىچىدە ئاتىسىغا ئىز بېسىپ .
گاھىدا يەر باغرىنى تىلغايدىكەن ،
گاھىدا چۆلدە كىيىك ئوۋلايدىكەن .
بىر كۈنى قاچقان كىيىككە دۈچ كېلىپ ،
يىقتىپ تۇرغان ئىكەن ئوقيا ئېتىپ ،
دەل شۇ چاغدا چۆل تەرەپتىن بىر پەرى ،
بىر پەرىكىم ، بارچە گۈللەر دىلبىرى ،
قولدا ئوقيا ، بەلدە خەنجەر پارقىراق ،
ئاستىدا چىلان تورۇق شوخ ئارغىماق ،
قوغلىشىپ كەپتۇ كىيىكنى بىتۈيۇق ،
بۇ يىگىتنىڭ ئاتقىنىدىن خەۋرى يوق ،

ئۇ پەرى بىلگەچ كېلىپ ئىشنىڭ سىرىنى ،
ئاتقۇچىغا دەپتۇ دەرھال ئاپىرىن .
ئۇ يىگىت ، ئاتلىق پەرىگە بىر قاراپ ،
تېگىرقاپ قاپتۇ گوياكى كۆز قاماپ ،
"نېمە بۇ ، ئادەممۇ ياكى ئۆزگە سىر ؟
ياكى كۈندۈز ئۇچرىغان شۇئىقەدىر ؟
ئادىمى بولسا ئەگەرچە ، ئېھتىمال ،
شاھ قىزىدۇر "دەپ يىگىت قىپتۇ خىيال .
شۇ مەھەلدە ئارقىسىدىن ئات قويۇپ ،
بىپايان چۆللەر ئارا چاڭ توزدۇرۇپ ،
يېتىشىپ كەپتۇ يەنە بىر توپ پەرى ،
خۇددى باغنىڭ گۈللىرى ئىكەن ھەر بىرى .
ھەممىسى ئاتتىن چۈشۈپ نىزان بىلەن ،
شاھ قىزىغا باش ئېگىپ ئىكرام بىلەن ،
قوشتۇرۇپ قول تۇرغۇدەك قاتار ـ قاتار ،
بويلىرى گويا يېڭى ئۆسكەن چىنار .
دەل شۇ چاغ ئۆلگەن كىيىكنىڭ جورىسى ـ
كۆرۈنۈپ قاپتۇ يىراقتىن قارىسى .
شاھ قىزى ھەم كېنىزەكلەر شادىمان ،
ئات قويۇپتۇ تۇشمۇتۇشتىن شۇ تامان .

ئەلقىسسە ، شۇ بايىقى مەرگەن يىگىت ،
ئەمدىلەتىن ھوشىغا كەلگەن يىگىت
باشقىچە ھالغا چۈشۈپ ناگىھان ،
خۇددى ئەمدى قالمىغاندەك تەندە جان .

بىر تۇرۇپ ئاھ دەيدىكەن مىك تولغۇنۇپ ،
بىر تۇرۇپ پاھ دەيدىكەن باغرى كۆيۈپ ،
ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن نېمە بولغىنىن ،
نېمە دەرد ، نېمە بالاغا قالغىنىن .
بىرلا دەرد قىينايدىكەن بارغانسېرى ،
شاھ قىزىنىڭ سۈرىتى كەتمەي نېرى .
ئۆرۈلۈپمۇ شۇ خىيال ، شۇ ۋەسۋەسە ،
چۆرۈلۈپمۇ شۇ خىيال ، شۇ تەلۋەسە .
شۇ ئىكەن جاننى قىسىپ ئىسكەنجىدەك
ھەم غىدىقلاپ قىينىغان تىلسىز تىلەك .
قىسقىسى مەرگەن يىگىت شۇندىن بۇيان –
مۇپتىلالىق ئوقىغا بوپتۇ نىشان ،
نە شىكار ، ئېتىز ئىشى ، نە كالىسى
يادىغا كەلمەيدىكەن نە ئانىسى .
كۈنبويى ئاھ دەپ يۈرۈپ ، ۋاھ دەپ يۈرۈپ ،
تۈن بويى پەرياد بىلەن پاھ دەپ يۈرۈپ ،
سارغىيىپ چىرايىمۇ بوپتۇ سامان .
راست ئەمەسمۇ" ھەممىدىن كۆيۈك يامان "،

3

نە تېۋىپ ، نە پېرىخون ، نە بىر دۇئا –
بولمىغاچ بۇ غەلىتە دەردكە داۋا،
ئانىسى مىك يالۋۇرۇپ ، مىڭبىر سوراپ ،
ئاڭلىماقتا بوپتۇ ئوغلىدىن بىر جاۋاب ،

ئاخىرى يىغلاپ ئوغۇلمۇ زارۇزار،
قىپتۇ سىرنى ئانىسىغا ئاشكار.

ئانىسى كۆز ياش تۆكۈپ تارام – تارام ،
دەپتۇ :" جان باغرىم ، جىگەر پارەم بالام ،
شۇنچە دەردكە قالغىنىڭغا مەن سەۋەب ،
چۈنكى سەندىن سورىمىدىم ھالىڭ نە دەپ .
نە قىلايكى ، تۇل خوتۇن بىچارىمەن،
كاج پەلەك رەپتارىدىن ئاۋارىمەن .
ھەر يىلى بەك قىسقا كەلدى قولىمىز ،
ھېچ ئېچىلماي ياخشى ئىشقا يولىمىز .
گەر ھايات بولسا داداڭ ئۇ رەھمەتى
(چوڭ ئىدى ھەر ئىشتا ھىممەت غەيرىتى).
ھالىمىز بولماس ئىدى مۇنچە يامان .
ھەم سېنى ئۆيلەر ئىدۇق ئاللىقاچان .
ھېلىمۇ بولساق ئامان ، بۇ كۈز چوقۇم ،
سادىغاڭ بولسۇن بالام بارۇ يوقۇم .
شەھرىمىزدە قىز تولا گۈل غۇنچىدەك ،
تېگى – تەكتى پاكىزە ھەم ئۈنچىدەك .
ئەتىلا ئۈمىد بىلەن ئۆيدىن چىقاي ،
تەلىيىڭنى بىر سىناپ كۆرۈپ باقاي .
شاھ قىزىنى ئويلىما ئوغلۇم لېكىن ،
ئايىنى ئالماقتىنمۇ بۇ بىزگە قىيىن .
ھەر كىشىنىڭ ئۆز خىلى ، ئۆز جورى بار ،
كونا تۆگمەن چېغىدا ئۆز نورى بار .

شاھ قىزى بولماس ساڭا ھەرگىز قاياش .
تاڭسىمۇ تۇرماس ياغاچقا چۈنكى تاش ."

شۇ يۈسۈن قىلىسا نەسىھەتلەر ئانا ،
ھېچ پىسەنت بولماپتۇمىش لېكىن ئاڭا .
ئەكسىچە ، ئەزۋەلىشىپ بارغانسېرى ،
يەر قۇچاقلاپ ، باش كۆتۈرمەي ، ئاخىرى –
دەپتۇكى :" گەر شاھ قىزى بولماس نېسىپ ،
ئۆشبۇ دەردتە ئۆلسەم ئەمدى نە ئەجەپ ،
ياخشىسى مەندىن رىزا بولغىن ئانا ،
قىسمىتىم شۇ بولسا ئەمدى ، ئەلۋىدا !"
ئاقىۋەت بىچارە مەزلۇم باغرى خۇن ،
شۇ نادان ، تەرسا ئوغۇلنىڭ كۆڭلىچۈن ،
تا ئۆلۈمگە ھەم تەۋەككۇل ئەيلىبان ،
ئوردىغا دادىل قەدەم بوپتۇ راۋان .

4

ئەلقىسسە ، ئۈچ كۈن ئۆدا ئوردا ئالدىنى –
سۈپۈرۈپ قىلغاندا ئىزھار دادىنى .
شاھقا يەتكەچ بۇ خەۋەر ، قىپتۇ قوبۇل ،
بولسىمۇ بۇ ئەلچىدىن كۆڭلى مەلۇل .
مەيلى دەپ ئۇ شاھمۇ بۇزماي ۋەدىسىن ،
چىللىتىپتۇ ئالدىغا مەلىكىسىن .
شاھ قىزى ھەيران بولۇپ قىپتۇ سوئال :

" كىم تەرەپتىن كەلدىڭىز ، بۇ نېمە ھال ؟"
شۇندا ئۇ بىچارە مەزلۇم ناتىۋان ،
شاھ قىزىغا ھەممىنى قىپتۇ بايان .
شاھ قىزى مەرگەن يىگىتنى ئەسلىگەچ ،
قەھقەھە بىرلە كۈلۈپ مەسخىرلىگەچ .
دەپتۇ كىم : شۇ ئوغلىڭىز كەلسۇن كۆرەي ،
ھەم جاۋابنى ئۆزىگە روشەن بېرەي .

ئوردىدىن قايتقاچ ئانا مىڭ غەم بىلەن ،
نەملىشىپ كىرپىكلىرى شەبنەم بىلەن .
شاھ قىزىنىڭ گەپلىرىن قىپتۇ بايان،
ھەم ھاقارەت قىلغىنىن تۇتماي نىھان .
شۇندىمۇ گەپكە پىسەنت قىلماي يىگىت ،
ئانىنىڭ كۆز يېشىغا باقماي ، ئىست ،
خۇددى مەست يىلدەك چىقىپ ئۆيدىن گاراڭ ،
ئوردىغا ئۈمىد بىلەن بوپتۇ راۋان .

شاھ قىزى كۆرگەچ يىگىتنىڭ ھالىنى ،
ھىچ تاپالماي قايتۇرۇش ئامالىنى ،
ئويلىنىپ بىردەم ، ئاڭا دەپتۇ كېيىن :
" تويلۇقۇمغا كۈچىڭىز يەتمەسمىكىن ؟"
" قېنى ، ـ دەپتۇ ئۇ يىگىت ، ـ ئاڭلاپ كۆرەي ،
گەر كېرەك بولسا بۇ جاننى ھەم بېرەي ."
" ياخشىسى ،ـ دەپتۇ ئۇ قىز ، ـ سىز سورىماڭ،
مەنمۇ ئېيتماي ، جېنىڭىزنى قىينىماڭ .

سىز ئەمەس ، مەنمەن دېگەن بەگ چېغىدا ،
ئاڭلىسا ، قالغاي پۇشايمان دېغىدا ."
" مەيلى ، ـ دەپتۇ ئۇ يەنە ، ـ ئاڭلاپ كۆرەي ،
نېمە بولسا ھەم ئۆزۈمنىڭ شورى دەي ."
شاھ قىزى دەپتۇ ئاخىر :" ئۆز مەيلىڭىز ،
خۇن تۆلەشكە بولسا شۇنچە رايىڭىز .
ئانىڭىزنى ئۆلتۈرۈپ ھازىرغىنا ،
يۈرىكىنى ئەپكىلىڭ ئىسسىققىنا .
تويلۇقۇم شۇلدۇر مېنىڭ ، بۇ سۆز تامام ،
پائىلاتۇن ، پائىلاتۇن ، ۋەسسالام !"

5

ئوردىدىن قايتقاچ ئوغۇل ھالى خاراب ،
"نېمە گەپ ؟" دەپتۇ ئانا ئەھۋال سوراپ .
ئوغلى دەپتۇ : جان ئانا كۆپ قىينىماڭ ،
تويلۇقى ئېغىر ئىكەن، گەپ سورىماڭ .
" قېنى ئېيت، ئاڭلاپ باقاي ،ـ دەپتۇ ئانا
ـ مۈشكۈلۈڭنى ھەل قىلار قادىر خۇدا ."

شۇندا ئۇ تەرسا يىگىت كۆپ ئويلىماي ،
ھەممىنى ئېيتقان ئىمىش گەپ ئايىماي ...
" جان بالام غەم يېمىگىن ، ـ دەپتۇ ئانا ، ـ
سەن ئۈچۈن ھەممە نېمەم تەييار مانا .
گەر مۇرادىڭ مەن بىلەن ھەل بولسا ، تا ـ

بۇ مىنىڭ ئىسسىق جېنىم بولسۇن پىدا .
بىر ئەمەس ، مىڭ بىر يۈرەك بولسا بېرەي ،
ئال بالام ، تەسەددۇقۇڭ مەن بولاي!"

شۇندا بارچە يەر – جاھان ، بارچە ھايات ،
تاكى ئۇ چەكسىز سامادا كائىنات .
نېمى قىلاركىن بۇ يىگىت ئەمدى دېيان ،
كۈتكىنىدە ئاقىۋەتنى ، ناگىھان .
ئەقلىدىن ئازغان يىگىت قولدا پىچاق –
ئانىنىڭ ئالدىغا تىز كەپتۇ... بىراق ،
شۇ زامان بوران چىقىپ ، يەر سىلكىنىپ ،
كۆكتە گۈلدۈر ھەمدە چاقماق چېقىلىپ ،
ياغسىمۇ دەھشەتتە يامغۇر كەينىدىن ،
شۇندا ھەم يانماي ئۇ قاتىل پەيلىدىن ،
ئاخىرى قانلىق يۈرەكنى سۇغۇرۇپ ،
ئوردىغا ئوقتەك ئۇچۇپتۇ يۈگۈرۈپ ...
دۈم چۈشۈپتۇ پۇتلىشىپ يولدا بىراق
ھەم يۈرەك ئىرغىپ چۈشۈپتۇ نېرىراق .
شۇندا چوغدەك قىزىرىپ ھەم نۇر چېچىپ ،
پارقىراپ تۇرغان يۈرەك ئېغىز ئېچىپ ،
دەپتۇ :" جان باغرىم ، جېنىم ، ئالتۇن قوزام ،
بىر يېرىڭ ئاغرىدىمۇ جېنىم بالام ؟"
بۇ يۈرەكتىن ئۇرغۇغان ئۇشبۇ سادا –
دىن شۇئان تەسىرلىنىپ ھەتتا خۇدا ،
ئانىلىق مېھرى ئۇچۇن رەھمەت قىلىپ ،

شۇم ئەجەلنىڭ نۆۋەتىن ھەم رەت قىلىپ ،
ئورنىغا سالغاچ يۈرەكنى قايتىدىن ،
ئانا ھەم دەرھال تۇرۇپتۇ جايىدىن .
يوق ئىمىش ئوغلى قېشىدا قارىسا ،
ھېچ كىشى بىلمەس ئىمىش ھەم سورىسا .
شۇڭا كۆپ ئىزدەپ ئۇنى سەرسان بولۇپ ،
شۇ جۇدالىق دەردىدە ۋەيران بولۇپ ،
ئاخىرى ھالىدىن كېتىپ قالغان كېزى ،
قايتىدىن ئىش باشلاپتۇ ئاسمان گۈمبىزى .

6

بايىقى قاتىل چۆچۈپ ھەق قەھرىدىن ،
باشقا بىر ئەلگە كېتىپتۇ شەھرىدىن .
ئۇندىمۇ بىر پادىشاھلىق بار ئىكەن ،
ئەل ئۇنى تاغلار دىيارى دەيدىكەن .
ئۇ شۇ يۇرتتا بىر مۇساپىر ھالىدا ،
كۈن كۆرۈپتۇ نەچچە كۈنلەر خالىدا .
بىر كۈنى مىرشەپ تېپىپ ئۇندىن خەۋەر ،
تۇتقىلى نۆكەر بىلەن كەپتۇ سەھەر .
شۇندا ئۇ بىر نەچچىسىنى تاش بىلەن ،
بەزىسىنى مۇشت ۋە پەشۋا ، باش بىلەن
يىقىتىپ ، قىلغاچ تامام زىرۇ زەۋەر ،
پادىشاھقا ھەم يېتىپتۇ بۇ خەۋەر .
بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ھەم نۇقۇل ،

ھېلىقى مەلىكىگە باغلاپ كۆڭۈل ،
ھەر قېتىم يانغاچ جاۋابسىز ئەلچىلەر ،
ئۇخلىماي ھەتتا ئۇ ئەمدى كېچىلەر ،
گاھى پۇل ، گاھى زۇلۇم قىلماق بىلەن
بەند ئىكەن بىر چولڭ قوشۇن يىغماق بىلەن .
بايىقى تەرسا يىگىت پالۋانلىقى
خۇددى شۇ كۈنلەرگە دەل كەلگەن چېغى ؛
شۇ سەۋەبتىن پادىشاھمۇ شۇ كۈنى
" بىر كۆرەي " دەپ ، تۇتقۇزۇپ كەپتۇ ئۇنى ،
قارىسا ، بەستى يوغان بولغان بىلەن ،
گەپ – سۆزىدىن تولىمۇ نادان ئىكەن .
شۇندىقى لازىم ئىدى دەپ خۇش بولۇپ ،
كۆڭلىگە پۈككەن ئۈمىدى قوش بولۇپ .
دەپتۇكى :" قىلساڭ ئەگەر خىزمەت ماڭا ،
كۈلگۈسى دۆلەت گۈلى جەزمەن ساڭا ،
چۈنكى ئۇ شەھرى قەمەر قىلدى نىزا ،
بەرمىكى لازىم بولۇپ قالدى جازا .
شۇندا مەن دارغا ئېسىپ پاشاسىنى ،
يەتكۈزەي مەلىكىگە جەزمەن سېنى .
شەرت شۇكى ، پالۋانلىقىڭنى ئايىما ،
ئۆز دىيارىم دەپ ئاڭا يۈز قارىما !"

شۇندا ئۇ ئەقلى بۇزۇق ئازغىن نادان ،
نە نادانكىم ، لەنتى تۇزكور قاۋان ،
باغلىبان دۈشمەنگە خىزمەت كەمرىدىن ،

نەچچە ۋاغ تەلىم ئېلىپ جەڭ ھۈنىرىن ،
بىر كۈنى باشلاپتۇ ياۋ لەشكىرىنى ،
قانغا غەرق قىلماق ئۈچۈن ئۆز شەھرىنى .

ياۋ تەرەپ پاشاسىمۇ دەل شۇ كۈنى
قىچقىرىپ خاس مەھرىمىدىن بىرسىنى ،
دەپتۇكى :" بىزگە زەپەر كۈلگەن ھامان ،
قويما بۇ ئەبلەخنى ھەرگىز تىنچ ـ ئامان .
ئارقىسىدىن ئوق ئېتىپ جايلا ئۇنى ،
تۈيمىسۇن ھەم چىقمىسۇن ھەرگىز ئۈنى .
چۈنكى ئۇ ئۆز ئېلىگە سالدى جاپا ،
ئەمدى قانداق كۈتكۈلۈك ئۇندىن ۋاپا !"

ئەلقىسسە ، ئۇ ياۋنى باشلاپ كىرگەن شۇ كۈن ،
قوزغىلىپ چۆللەر ئارا دەھشەت قۇيۇن ،
سىلكىنىپ يەرۇ زېمىن ، تىترەپتۇ تاغ ،
دومىلاپ تاشلار چۈشەرمىش ھەر قاياق .
ئۆرۈلۈپ قىرغاقتا دەريا تاشقۇدەك ،
ۋادىدا جەرەن ـ كىيىكلەر قاچقۇدەك ،
ئۆركۈشۈپ بارچە ئۈچار قۇشلارمۇ تەڭ ،
تىنچ ياتالماي قاپتۇ ھەتتا شەپەرەڭ .
شۇندا بىر بۆرە ئېگىز دۆڭدە تۇرۇپ ،
دەر ئىمىش ھۇۋلاپ ئاڭا لەنەت ئوقۇپ :
"ئەي رەزىل ئەبلەخ ، سېنىڭ ھالىڭغا ۋاي ،
ئادىمىدىن سەندىكى ھېچ چىقمىغاي .

مەن چېغىمدا ئۆڭكۈرۈم – ئىنىم سايان
باشلمايمەن دۈشمىنمنى ھېچقاچان .
گەرچە قان ئىچمەي تاپالماسمەن ئارام ،
ئۆزقېرىنداشىم قېنى مۇتلەق ھارام .
شۇمىدى سەندە ئادەملىك خسلىتى ؟
ياغسۇن ئەمدى مەڭگۈلۈك ھەقنىڭ لەنتى !"

7

شۇ يوسۇندا تا يەتكۈچە ياۋدىن خەتەر ،
ئۇيقۇ ئىچرە غەرق ئىكەن شەھىرى قەمەر .
سەلتەنەت تەختىدە شاھ غەپلەت بىلەن ،
مەست ئىكەن ھەر كۈنلۈكى ئىشرەت بىلەن .
بولىسمۇ مەلۇم قوشۇن – لەشكەرلىرى ،
بولمىغانىكەن ئېھتىيات تەدبىرلىرى .
چۈنكى نە ھاجەت ئۇرۇش دەپ ئويلىغان ،
باشقىلارنى ھەم ئۆزىدەك چاغلىغان .
دەل شۇ چاغدا ياندۇرۇپ دەھشەت ئالاۋ
باستۇرۇپ كىرگەچكە ئەلگە ۋەھشي ياۋ ،
ئاندا يانغىن ، مۇندا قىرغىن – قەتلىئام
ھەم تالان – تاراج بىلەن خامان تامام .
ياۋ كىېزەر پىتراپ گويا چېكەتكىدەك ،
يەر – جاھاننى توزۇتۇپ يەپ كەتكۈدەك ،
قارشىلىق كۆرسەتسىمۇ يۇرت ئەرلىرى ،
كۆپ ئىكەن ھەم زور ئىكەن ياۋ لەشكىرى .

ئاخىرى شەھىرى قەمەر بوپتۇ قامال ،
ھەم قامالدىن يوق ئىكەن ئۆزگە ئامال .
گەرچە خانغا كەتسىمۇ دەرھال چاپار ،
يول يىراق ، تاغلار ئېگىز ، قاچان بارار ؟
بەختىگە قورغان تېمى بەكمۇ ئېگىز ،
تاش بىلەن پۇختا سېلىنغان دەخلىسىز ،
ياۋ كىرەلمەي قاپتۇ سىرتتا خېلى كۈن ،
تۇمشۇقى تاغقا تېگىپ ، ھالى زەبۇن ،
قىلسىمۇ ياۋ كۆپ ھۇجۇم دەھشەت بىلەن ،
قايتۇرار قورغان ئۇنى شىددەت بىلەن .
چۈنكى ئەمدى ئويغىنىپ شەھرى قەمەر ،
ياش – قېرى ، ئەرۇ ئايال باغلاپ كەمەر ،
قوغدىماققا يۇرتىنى يادلاپ قەسەم ،
ھەممىسى قويغان ئىدى دادىل قەدەم .

قىلسىمۇ شۇنچە جاسارەتلەر ، بىراق ،
تەس ئىدى ياۋنى بوسۇغىدىن قوغلىماق .
چۈنكى ياۋنىڭ سېپىدە بىر پەھلىۋان –
بار ئىدى ، خۇددى بىر غالجىر قاۋان .
ھېچ كىشى بەرداش بېرەلمەي زەربىگە ،
" خەپ سىنى " دەپ ئاستا قايتار كەينىگە .
قانچىلارنى شۇ قاۋان قىلغاچ ھالاك ،
ئەھلى قورغان ياقىسى كۆپ بولدى چاك .
ئۇ ئىدى شۇ بايىقى ئازغىن نادان ،
ئۇ نادان كىم ، بايىقى خائىن يۇھان

خەلق ئۆنى دەرھال تونالماي نەچچە كۈن ،
شۇ يۈسۈن ئۆ ئەلگە ساپتۇ قارا كۈن .
ئاخىردا بەزىلەر يەتكەچ تونۇپ ،
قارغىشپتۇ تۆشمۇ تۆش لەنەت ئوقۇپ .
بەزىلەر " ئەمەستۇ دەپ " تالاشقۇدەك ،
بەزىلەر ئانىغا يات قاراشقۇدەك .

8

بىر كۈنى قورغان بېشىدا بەند ئانا ،
جەڭ ئىشىغا جان بىلەن پەيۋەنت ئانا .
بىر قاراپ مەيدان ئارا ھاڭ - تاڭ بولۇپ ،
ھېچ ئىشەنمەي كۆزىگە ھەيران بولۇپ ،
تۇۋا دەپ تۆتۈپ ياقا غەزەپ بىلەن
ئاھ ئۇرۇپتۇ مىسلى يوق بىر دەرد بىلەن :
" ۋاي ئىست ، نېمەدەپ سېنى تۇغقاندىمەن !؟
نېمەدەپ ئاق سۈت بېرىپ باققاندىمەن !؟
شۇمىدى سەندىن يېتەر ئەلگە ۋاپا ؟
بالىمەس ، بولدۇڭغۇ يۇرتقا بىر بالا !"
دەپتۇ - دە ، ئوتتەك يېنىپ غەمكىن كۆزى ،
تاشقىرى چىققان ئىمىش تەنھا ئۆزى .

قولدا تىغ ، ئات ئوينىتىپ تۇرغان قاۋان
تونۇغاچ ھەم ئانىنى كۆرگەن ھامان ،
ئېتىدىن دەرھال چۈشۈپ، رەڭگى ئۆچۈپ ،

يۈگۈرۈپتۇ ئالدىغا ئوقتەك ئۇچۇپ .
كەپتۇ ـ دە ، قۇچاق ئېچىپتۇ ئانىغا ،
تاش كەبى قاتقان ئىكەن لېكىن ئانا .
ئانىنىڭ ئۆتكۈر نىگاھى نەيزىدەك ـ
سانجىلىپ تۇرغاچقا كۆزگە يەكمۇ يەك ،
تىزلىنىپتۇ ئاخىرى ئۇ شۇم قاۋان
تىترە ـ تىترە بار ۋۇجۇدى ، باش تۆۋەن .
شۇ مىنۇت جىم بوپتۇ بارچە يەر ـ جاھان ،
نە جاھان ، جىم بوپتۇ ھەتتا ئاسمان .
مۇندا قورغان ئەھلى جىم ھەيرەت بىلەن ،
ئاندا دۇشمەن تىترىشەر دەھشەت بىلەن .
شۇ سۈكۈنات ئىچرە ئۇ قەيسەر ئانا
بۇرچىنى نومۇس بىلەن ئەيلەپ ئادا ،
تىغ ئۇرۇپتۇ ياۋغا قايناپ نەپرىتى ،
دۇم چۈشۈپتۇ شۇ زامان ئۇ لەنىتى .
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە ئىش بوپتۇ تامام ،
ياش تۆكۈپتۇ ئانا ھەم تارام ـ تارام .
نە ئۈچۈن ياش تۆككىنىن بىلمەس ئىكەن ،
كۆز يېشىنى ئۆزىمۇ سەزمەس ئىكەن .
بىر چىگىش تۈيغۇ بىلەن بىھوش كەبى
يادىغا ھېچ نەرسىمۇ كەلمەس ئىكەن .
دەل شۇ چاغ ۋولقان كەبى پارتىلاپ شەھەر
ئېتىلىپتۇ ياۋغا قارشى سەرمۇ سەر .
ئانىمۇ شەمشەر بىلەن جەڭگە كىرىپ ،
ئەل بىلەن ئالغا مېڭىپتۇ سەپ يېرىپ .

پىترىشىپ ياۋ ھەر قاياققا ئۈرۈنار ،
خۇددى بىر باشسىز يىلاندەك تولغىنار .
باستۇرۇپ قوغلار ئۇنى تاشقىن قىيان ،
ياۋ قاچار پىتىراپ پەرىشان ھەر تامان .

خاتىمە

سۆز تامام بولدى مانا ، چۆچەك تامام ،
ئەمدى نە ھاجەت ئىزاھات ، ۋەسسالام .
ھەر كىشى قىلسا تەپەككۈرنى ھەۋەس ،
بۇ جاھاندا ھېچنەرسە سىر ئەمەس .
جان نېمە ، جانان نېمە ، ۋەتەن نېمە ؟
ھەر كىشىنى ئادىمى ئەتكەن نېمە ؟
يانمىسا كۆڭۈل ئۆيىدە بىر چىراغ ،
گۆش – تېرە ، سۆڭەك بىلەن بۇ تەن نېمە ؟
شول ئېرۇر بۇ چۆچەكىمنىڭ خاتىمى ،
مەنىسىگە يەتسە گەر ھەر ئادىمى .

تاڭ زىياسى يوقمىدۇر

بۇ قارا ھىجران تۈنىنىڭ ئىنتىھاسى يوقمىدۇر،
ۋەسلى دىدار كۈنلىرىنىڭ ئىپتىداسى يوقمىدۇر؟

ئۆلگۈدەك جانىمغا تەگدى ھېجىر ئاخشامى يامان،
بىر خەۋەر كەلسە نە بولغاي، تاڭ ساباسى يوقمىدۇر؟

بىر نەپەس يۈز يىل بىلىندى ئىنتىزارلىق دەستىدىن،
تەشنەئى قەلبىم ئۈچۈن نەشئۇ نەماسى يوقمىدۇر؟

ئۆرتىدى جىسمىمنى ھەردەم دىلدا يالقۇنلاپ كۆيۈك،
خەستە دىلگە بىر شىپا دورا ـ داۋاسى يوقمىدۇر؟

يار خىيالى بىرلە سولدۇم، يەتتى ئۆمرۈمگە خازان،
تەنگە جان بەخش ئەتكىلى كۆكلەم ھاۋاسى يوقمىدۇر؟

بۇ جۇدۇنلۇق دەشتلىرى كەڭ، مېنى ئازدۇردى تالاي،
ئەمدى يول كۆرسەتكۈچى بىر رەھنە ماسى يوقمىدۇر؟

كەتمىگەي ئارماندا ئۆتكۈر كۆزدە قانلىق ياش بىلەن،
يىرتقىلى تۈن پەردىسىنى تاڭ زىياسى يوقمىدۇر؟

ياخشى

تىرىكتاپ قاغا ـ قۇزغۇنغا جاھانسازلىق ھاۋا ياخشى،
سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلغا ياقا يىرتىپ ناۋا ياخشى.

كېرەك ئەمەس يالتىراق شۆھرەت بىلەن مەستانە غاپىللار،
ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان جاپاكەش ئاشنا ياخشى.

تېگىشمەس جەندىنى ئاشىق ياقاسى زەر تاۋار تونغا،
كى دىلبەر ۋەسلىدە سەرسان قەلەندەرگە كۇلا ياخشى.

قەسەم بىلەن تامايىم يوق بەھەيۋەت قەسرى زىننەتتىن،
پېشانەم تەرىدىن پۈتكەن بىمىننەت بورىيا ياخشى.

مىنىڭ تاجسىز ساياق باشىم ئۆزۈمگە تاجۇ ـ دۆلەتتۇر،
ئېرىكسىز پادىشالىقدىن جاھانكەزدى گاداي ياخشى.

نەھاجەت جەننەتۇلمەئۋا،ۋەتەننىڭ قوينى بىر جەننەت،
بېلىق دەريادا ئەركىندۇر،لاچىنغا كەڭ ساما ياخشى .

مالامەت يەتسىمۇ بەزەن دىلىمغا ئۆزدىيارىمدا ،
بوسۇقتىن داجىماس ئىتتەك ماڭا ئەھدۇ ۋاپا ياخشى .

خەجلە

خەجلە، خائىنلارەي، خەجلە، بۇ ئەلنىڭ مالىنى خەجلە،
يېتىشمەي قالسىلەر ئۇ ھەم ئېلىپ سەن جانىنى خەجلە.

خېنىمغا ئۇسما دەپ خەجلە، بېگىمگە تاسما دەپ خەجلە،
تالان ـ تاراجدىن قالغان پارچە نانىنى خەجلە.

دېھقانغا ئاچقۇزۇپ بوزنى، دۇكانغا توقۇتۇپ بوزنى،
سېلىپ ئالۋاننى يۈز قاتلام، ئىچىپ سەن قانىنى خەجلە.

كۆلىدە بېلىقى كۆپ دەپ، يەر ئاستى بايلىقى كۆپ دەپ،
قەدەمدە مىڭ تېپىپ ھىيلە، ئېچىپ سەن كانىنى خەجلە.

پالانى ئاقچىدۇر ـ كۆكچى، بۇ ئۆتكۈرمۇ يامان دوقچى،
دەپ پارچىلاپ بۇ مىللەتنى، سېتىپ ۋىجدانىنى خەجلە.

باھار چىللايمەن

مۇزلۇق كوچىنىڭ تاملىرى قىيسىق،
مەھسۇن شەھىرىنىڭ دەملىرى سىقىق،
بۇلۇڭ پۇچقاقنى قويماي چارلىتىپ،
قىشنىڭ ساقچىسى چېلىپ ئىسقىرىق.

كۆنىنىڭ ئەسىرى يوق، ھاۋا تۇمانلىق،
يەرلەر تىترىشۇر، مۇزلىغان جانلىق،
ھەر نە شادلىقتىن جۇدادۇر ھايات،
ئاڭلىنار ھەر ئۈن، مۇڭلۇق پىغانلىق.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتىنىڭ دېمى سىقىق ۋە ئۈزۈك،
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ،
ئاچچىق ئۈن بىلەن چالاتتى گۈدۈك.

تۇرخۇن تۈۋىدە يىرتىق كۆن ئۆتۈك،
چورۇق تىترەيدۇ تاپىنى تۆشۈك،
مەسۇم گۆدەكلەر چىرايى سېرىق،
قوللار سۇنۇلغان، بويۇنلار پۈكۈك.

دوقمۇش ـ دوقمۇشتا چولاق كەتمەنلەر،
دۈگدىيىپ يۈرگەن يىرتىق چەكمەنلەر،
پارچە نانغا زار تىلىقتان كۆزلەر،
چاقلىرى سۇنۇق يەمسىز تۆگمەنلەر.

مۇزلارمىش شەھەر، مۇزلارمىش ھىسار،
قوۋۇقلار سۇنۇق، كونا بىر مازار،
سەھەر ئۈستىدە لالما بۇلۇتلار،
ئوزۇق ئىزلىشىپ قىلدۇ شىكار.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتنىڭ يىپى ئۈلاق يا ئۈزۈك،
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ،
ئاچچىق ۋارقىراپ چالدۇ گۈدۈك.

زېرىككەن دىللار بۇ زىمىستاندىن،
جانى ـ جانىمدىن باھار چىللايمەن،
تۈنلەر كېچىسى ھۇۋلىغان شىردەك،
ئاھ پىغانىمدىن باھار چىللايمەن.

نە تاقىتىم بار، نە سەۋرەم ئەمدى،
قايناق بىر قازان يۈرىكىم ئەمدى،
گويا بىر ۋولقان تىلىكىم ئەمدى،
شۇ ۋولقانىمدىن باھار چىللايمەن.

ئۆلۈمدىن ئارتۇق يىغلاپ ئولتۇرماق،
مىراسىمدى بۇ ياشلار ئاققۇزماق،
خائىنلار ئىشى باش ئېگىپ تۇرماق،
پاك ۋىجدانىمدىن باھار چىللايمەن.

شۇنى تىلەيمەن زىمىستاندىمۇ،
تىلىم زەنجىردە باغلانغاندىمۇ،
كۆكرەككە نەيزە قادالغاندىمۇ،
ئىسسىق قېنىمدىن باھار چىللايمەن.

ئۈمىدىم بۈگۈن خىيالدىن يۈكسەك،
ئۈمىد باغىدا ئاچتى كۆپ چېچەك،
خىيالدىن ئارتۇق تاشقىن بۇ تىلەك،
كۈرەشچان تاڭدىن باھار چىللايمەن.

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق بەختىگە بىر يار تىلەيمەن،
ئارزۇيۇم باھار، ئۈمىدىم باھار،
ئۈندىن ئۆزگىگە كۆڭۈل بۆلمەيمەن.

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق مۇڭى شۇ، شۇنى كۈيلەيمەن،
بوۋامىمۇ ماڭا شۇنى ئۆگەتكەن،
ئۈندىن ئۆزگىنى نېچۈك سۆيمەيمەن.

باھار چىللايمەن تۈن ۋە كېچىسى،
مەيلى توزىسۇن ئۆمرۈم غۇنچىسى،
رازىمەن ئاندىن قىلچە ئارمان يوق،
بولالىسام مەن خەلق مۇڭچىسى.

سەجدىگاھىمغا

غېرىپ دەردىنى غۇربەتتە ئادا دىن سورا،
ۋىسال قەدرىنى ئاشىق،گادا دىن سورا.

ۋەتەنسىز ھاياتتا نە مەنە،نە تەن،
بۇنى ئوز ئېلىدىن جۇدادىن سورا...

****

بىلەمسەن   دىلرەبا ،ھۆسنۈڭنى ئاقتۇرغان نىگاھىمدۇر،
بۇ گۈلدۇرماما ـ چاقماقلار، مېنىڭ پەرياد ـ ئاھىمدۇر.

"ئۆزۈڭنى ئوت بىلەن تاۋلا!" دېگەچ سەن سۆيگۈ سۇلتانى،
قەيەردە يانسا بىر يالقۇن، شۇ يالقۇن بارار گاھىمدۇر.

ئاداشسام زۇلمىتى دەشتتە،تېڭىرقاپ نالە چەكمەسمەن،
جامالىڭ شولىسى پارلاق،ئۇمىد بېھىش سۇبھىگاھىمدۇر.

پەلەكنىڭ گەردىشى ھەر كۈن، يولۇمنى توسسىمۇ قەستلەپ،
ۋىسالىڭ ئارزۇسى مەڭگۈ، يېگانە قىبلىگاھىمدۇر.

مالامەت ،تەنە ـ تۆھمەتتىن،رەقىپتىن،قىلمىدىم پەرۋا،
دىلىمغا ئورنىغان ئىشقىڭ، نىجاتكار باش پاناھىمدۇر.

سېنى ئويلاش بىلەن كۆڭلۈم،تاپۇر ھەر جايدا مىلك لەززەت،
خىيالىم كۈندۈزى ئاپتاپ،كېچە لەر كۆكتە ماھىمدۇر.

تاۋاپتا ئىزدىمەسمەن ھېچ،مېنىڭ ھىجرەتكە مەيلىم يوق،
مۇشۇ تۇپراق،ئانا تۇپراق،مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.

كۆڭۈل مۈلكىدە جاي يوقتۇر،سېنىڭدىن ئۆزگىگە مۇتلەق،
قەسەمىيادىم ئۈچۈن مىسكىن،مېنىڭ ئۆلمەس گۇۋاھىمدۇر.

تەلكە ھەققىدە قوشاق

تەلكىنىڭ داۋانى بار ،
ئۈستىدە تۇمانى بار .
سايرام كۆلگە پاتقۇسىز،
ھەسرەتتۇ ئارمانى بار.

تەلكە ئېگىز تاغ ،
ئېتەكلىرى چىمەن ـ باغ
باشتىن ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ،
ئاجايىپ باياني بار .

تەلكىدىن ئۆتەر چاغدا،
قالاتتى يۈرەك داغدا،
ئۇقۇپ ـ ئۇقۇپ يىغلايتتۇق.
ھەسرەتلىك داستانى بار.

ئەمدى تەۋرەپتۇ سايرام ،
تەلكىدە بولۇر بايرام،
بايرامنى قىزىتماققا،
جان تىككەن ئوغلانى بار.

تۇغلۇقنىڭ ئەۋرىلىرى،
سادىرنىڭ نەۋرىلىرى،

ئات چاپتۇرۇپ تۇزاڭدا،
تورزۇتقان توزانى بار .

ئېلاخۇن ئۆتكەن يولدا،
ئاپتومات تۇتقان قولدا.
داۋان ئاشقان ئەرلەرنىڭ،
ھەرتاشتا نىشانى بار.

چەكمەن كيگەن ئەرلەرنىڭ،
جەڭگە كىرگەن شىرلارنىڭ،
ھەرتۈپ قارغاي تۈۋىدە
تامچە تامچە قانى بار .

ىېشىل بەرقۇت يەرلەرنىڭ،
پاك ۋىجدانلىق ئەرلەرنىڭ ،
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن ،
ئۇنتۇلماس قۇربانى بار .

تەلكە ئۈزى بىر داۋان ،
ئەمدى سۈرگۈسى دەۋران ،
بۇ دەۋرانغا ئاتالغان ،
بۇزۇلماس پەيمانى بار .
1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن لەنجۇ

ئايلىناي

ئەي ئەزىز يۇرتۇم سىنىڭ باغچە سارايىڭدىن ـ ئايلىناي ،
زەفىران تۇسلۇك سىنىڭ غەمكىن چىرايىڭدىن ئايلىناي .

قوينۇڭدىكى ئالتۇن كۈمۈشلۈك تاغلىرىڭدىن ئايلىناي،
كوكسۇڭدىكى لەختە لەختە قان داغلىرىڭدىن ئايلىناي.

دەريايىڭدا مۇڭلىنىپ ئاققان سۇيۇڭدىن ئايلىناي ،
قايغۇ ـ ماتەم،غەمگە چۆككەن ناخشا كۈيۈڭدىن ئايلىناي.

سۇمبۇل چاچلىق،قەلەمقاشلىق قىزلىرىڭدىن ئايلىناي،
ئانىلىق دەردىدە قالغان قان ئىزلىرىڭدىن ئايلىناي.

تىلى باغلىق،دىلى داغلىق شائىرلىرىڭدىن ئايلىناي،
زۆھرەسى يۇق ناتىۋان تاھىرلىرىڭدىن ئايلىناي.

ئايلىناي يۇرتۇم ئايلىناي،ئالىملىرىڭدىن ئايلىناي،
تىلى يۇمشاق،دىلى قاتتىق زالىملىرىڭدىن ئايلىناي.

1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل لەنجۇ

تاماكا بايان

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
ئۆرگۈلدى پەلەك ، تاماكا بايان :
ئەمەستى ماڭا چېكىش بىر ھەۋەس،
كۆيىدۇ يۈرەك ، تاماكا بايان .

يانار تاغ ئىچى بولغاچقا يالقۇن،
دائىم ئۈستىدىن كەتمەيدۇ تۈتۈن.
ھەيران قالمىغىن چىقسا ئاغزىمدىن
كۆكۈچ چەمبىرەك ، تاماكا بايان .

بىلمەن دىلدار ، يۈتمەن زەھەر،
تېگەر ھەر سائەت يۈرەككە نەشتەر.
ۋە لېكىن شۇنى ئىستەيدۇ كۆڭۈل ،
ئەمەسمەن گۆدەك ، تاماكا بايان .

سارغايدى دېمە رەڭگىمنى جانان،
نىكوتىن ئەمەس مېنى سارغايتقان.
بېغىمنى كەچكۈز بورىنى باسسا،
سولمامدۇ چېچەك ، تاماكا بايان .

قاچانكى باقسام غەمكىن كۆزۈڭگە،
ئاچچىق ياشلىرىم تولۇر كۆزۈمگە.

قايغۇ- ئەلەمنى باسمىش دەيدۇ،
شۇ كۆكۈچ تۈتۈن، تاماكا بايان.

توسما مېنى يار ، چېكەي بىر نەپەس،
چەكمەي دېسەمۇ ، بۇ مەيلىم ئەمەس.
مەيلى ئەمەسمۇ شۇ زەھەر بىلەن ،
سەگسە يۈرەك ،تاماكا بايان.

1948- يىل 12 - دېكابىر، ئۈرۈمچى .

رۇبائىيلار

1

شېئىر يازماق ئاسان،ھەق سۆزلىمەك تەس،
شائىرغا ھېرىس تاما بولمىغاي ھەۋەس.
يازغاننى قەدىرلە ئاۋۋال سەن ئۆزۈڭ،
سېتىپ خەجلىگىلى ئۇ تاۋار ئەمەس.

2

ئەجەب بىر گۆش ئىكەن بۇ يۈرەك دېگەن،
ھەر تەندە ئۇ ھەر خىل ھېس قىلار ئىكەن.
ئەگەر ئۇ ئىچمىسە ۋىجدان شارابى،
ئىلغىدا ئېسىقلىق سېسىق گۆش ئىكەن.

3

ئۆتنە يېرىم قىلماق تۇرمۇشتا بار ئىش،
بىلمىنى ئۆتنىگە ئالماقلىق خار ئىش.
بىراۋنىڭ تونىدا تەرلەيمەن دېمەك،
ۋىجدانلىق كىشىگە بىر ئۆمۈر ھار ئىش.

4

يالغانچىنىڭ تىلى چېچەكسىز پىلەك،
چېچەكسىز پىلەكتە نە قىلسۇن خەمەك.
ئۇزارغانسېرى ئۇ ئۆز ئىگىسىنى،
بوغدۇ يىلاندەك بولۇپ چەمبىرەك.

5

ئاسمانغا نەزەر سال يۇلتۇز بىساناق،
ئۇسۇشمەي ئۆتىدۇ ئەزەلدىن ئىناق.
جاھان كەڭرى دوستۇم يېتەر ھەممىگە،
ئادەمگە ياراشماس، سۆڭەك تالاشماق.

6

ئەل ئۇچۇن يۈگۈرتسەڭ قەغەزدە قەلەم،
تاغلارنىڭ بېشىغا تىكەرسەن ئەلەم.
ۋە لېكىن سۇ قوشۇپ قويساڭ سىياھقا،
ئىزلىرىڭ تېز ئۆچۈپ ،چېكەرسەن ئەلەم.

7

شۆھرەت كەمرىگە ئۇزاتقۇچە قول،
ئوتتۇنچى ئايالنىڭ ئارغامچىسى بول.
تاجدارلارنىڭ تاجىسى كۆزى بولغۇچە،
كۆكلەم يامغۇرنىڭ بىر تامچىسى بول.

8

بىلمەكتىن مۇراد،نام ـ شۆھرەت ئەمەستۇر.
شۆھرەتكە ئىنتىلىش رەزىل ھەۋەستۇر.
بىلگەننى دان قىلىپ ئېتىزغا چاچساڭ،
ھوسۇلى ئەلگە بولسا ،ئۇشبۇ بەستۇر.

9

سايلام بىلەن كىشى تۆرگە چىققان بار،
بىھەت قۇشى قونسا ئەمەل تۇتقان بار.
ۋە لېكىن ئالىملىق مەرتىۋىسىنى،
رىيازەتسىز قاچان بېرىپ تاپقان بار.

10

تۇغۇلغاندا تەڭ ئىدۇق تەڭرى ئالدىدا،

تەڭ ئەمەس بىز لېكىن دەۋر ئالدىدا.

كۆرەڭلەپ كەتمىگىن ئامەتلىرىڭدىن،

تەڭ بولىمىز ئاخىرى يەنە قەبرە ئالدىدا

11

مەجنۇنتال قەددىنى ئېگىپ مۇلايىم،

سۇ بەرگەن ئۆستەڭگە قىلدۇ تەزىم.

سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن ئانا ئالدىدا،

بۇرچىمىز قانچىلىك ئويلايلى دائىم.

12

تاھىرغا ئۆزىنىڭ زۆھرەسى ياخشى،

مەجنۇنغا ھۆردىنمۇ لەيلاسى ياخشى.

مىنىڭ بۇ سۆيگۈگە چاڭقاق قەلبىمگە،

ۋەتەن گۈلزارىنىڭ رەناسى ياخشى.

13

چىۋىننىڭ قانتى ئاينى ياپالماس،

چۈمۈلە ھارۋىنى يولدىن توسالماس.

ئالقانچە يەردىكى قۇياش نۇرىنى،

مىڭ ھارۋا تۇپىمۇ ھەرگىز كۆمەلمەس.

14

شادلىق بىلەن قايغۇ قوشكېزەك ئىمىش،

مۈلدۈرگە باھارۇ كۈز بىردەك ئىمىش.

ئۇتتۇقتا يوق دېمە ئوڭۇشسىزلىقنى،

كىشىلىك ھاياتى شۇ دېمەك ئىمىش.

15

ئالتۇن ھەل يالاتساڭ كېسەكتۇر كېسەك،
گەرھالۋا بەرسەڭمۇ تېزەكلەر ئېشەك،
كۆرۈمسىز شۇ پىلە قۇرۇتىغا باق ،
يەپ ئاددىي يوپۇرماق بېرىدۇ يىپەك،

16

كۆڭۈل بوستانىغا جاھان سىغىدۇ ،
جاھان تۇرماق ھەتتا ئاسمان سىغىدۇ،
مۇبادا رەشك ـ ھەسەت قاپلىسا ئۇنى،
تېرىقنىڭ قاسرىقىمۇ ئاران سىغىدۇ،

17

سۇۋادان تىرەككە تاش ئاتماس كىشى ،
سەۋەب شۇكى يوقتۇر ئۇنىڭ يېمىشى ،
يېمىشلىك دەرەخكە تەككەچ كۆپ تاياق ،
ھەمىشە يورۇق تۇرىدۇ بېشى .

18

ياشلىق ھەر كىشىنىڭ گۈلىستان بېغى،
ھەر تاڭدا بۇلبۇلنىڭ ناۋاكەش چېغى.
بىر قاچا سۈت بولسا بۇ ئۆمۈر دېگەن،
ياشلىقلىك شۇ سۈتنىڭ قايمىقى،يېغى.

19

دۇئا قىلسا ھەر ۋاخ مۆمىن مۇسۇلما،ن

تىلەيدۇ دوزاختىن بولماقنى ئامان.

ۋە لېكىن،دوزاخنىڭ ئۆزى ئېيتارمىش،

«مەن ئۆزۈم قورقمەن ناداندىن يامان».

20

بىر نادان ئۈگەتسە ساڭا دانىش

كۈلۈپ قويغىن سەن ئاڭا،قىلما كايىش.

ئىشەكنىڭ بىمەھەل ھاڭراپ تاشلىشى،

ئاتوم دەۋرىدىمۇ ،تۇرمۇشتا بار ئىش.